

УДК 374.71

DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-2-99-109

Andragog as a guid of the adults' teaching process

Андрогог як провідник процесу навчання дорослих

Svitlana Izbash,

candidate of pedagogical sciences,
associate professor

<https://orcid.org/0000-0002-7766-7642>

izbashes@gmail.com

Melitopol Bohdan Khmelnytsky State
Pedagogical University

✉ 20 Hetmans'ka St.,
Melitopol, Zaporizhzhia region,
72312

Світлана Ізбаш,

кандидат педагогічних наук, доцент

Мелітопольський державний
педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького

✉ вул. Гетьманська, 20
м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72312

Original manuscript received April 17, 2018

Revised manuscript accepted September 13, 2018

ABSTRACT

The article analyzes the essence of the professional activity of the andragog as a conductor of the adult learning process. It is noted that the idea of leadership acquires special significance both in educational and social aspects and has an original history of the Ukrainian people. It is established that the study of the essence of leadership in adult education is of great importance for the Ukrainian education system, since the training of professional andragogs as leaders in the process of adult education contributes to the formation of competitive competencies among specialists. The author proposes his own definition of the concept of "andragogy" and proves that the modern andragog acts as a leader, organizer, leader of adult learning, performs specific functions and roles in society, encourages adults to motivate a new experience of cognition of reality. Andragogic activity in the article is defined as a specific kind of professional activity of the teacher working with adults and aimed at meeting the needs of adults in theoretical and practical knowledge and skills, supporting and developing them in teaching and implemented through the implementation of information and educational roles (consultant, expert, guide, tutor, trainer, facilitator, moderator, assistant, adviser, etc.) and the main organizational and managerial functions. The activity of the andragog is to train, consult, provide social assistance and perform organizational and managerial functions among adult people. The article notes that the andragog can lead adult learners in the learning process and offer them effective ways for self-improvement. It is proved that the andragog acts as the leader of the adult learning process, since his activity is aimed at psychological and androgynous diagnostics of students; joint planning with the adult students of the learning process; creation of conditions for the implementation of the learning process; general implementation of the learning process; evaluation of the process and learning outcomes; formulating new learning goals; correction of the learning process.

Keywords: leader, andragog, andragogic activity, adult education, non-formal education, lifelong education.

Проблема освіти дорослих актуалізується в умовах сьогодення у зв'язку з запровадженням неперервної освіти і необхідністю навчатися впродовж життя. У програмі ЮНЕСКО "Освіта та навчання у XXI столітті" акцентується увага та тому, що освіта дорослих сприяє здійсненню позитивних трансформацій у всіх підсистемах функціонування суспільства. Розвиток освіти дорослих в Україні має великі перспективи для людей, економіки та суспільства. Зокрема, позитивними ефектами для кожної людини є збільшення конкурентоспроможності на ринку праці, що призводить до покращення матеріального становища; благополуччя з точки зору поліпшення психічного та фізичного здоров'я; підвищення впевненості в собі; навичок соціалізації та зростання громадянської активності через розширення кола спілкування та залучення у життя громади; особистих та міжособистісних здібностей. Для економіки позитивні ефекти виявляються на рівні підвищення інноваційного потенціалу; конкурентоспроможності за рахунок підвищення продуктивності та інновацій; заохочення зростання економіки за рахунок збільшення зайнятості та інноваційних можливостей; збільшення податкових надходжень. Для суспільства в цілому розвиток освіти дорослих сприяє суспільній єдності та взаємоповазі; розширенню соціально-політичного світогляду і, як наслідок, розширенню демократії; поширенню активного громадянства; посиленню культурної інтеграції. Вивчення провідництва в освіті дорослих має важливе значення для української системи освіти, оскільки підготовка професійних андрагогів як провідників процесу навчання дорослих сприятиме розширенню партнерських зв'язків у цивілізованому суспільстві, діалогу цінностей і культур, розвитку критичного осмислення реальності, формуванню у фахівців конкурентоспроможних компетентностей, що відповідає вимогам нового закону України "Про освіту" (від 5 вересня 2017 року).

Розвиток освіти дорослих пов'язаний з іменами Ф. Пьоггелера (Німеччина), М. Ноулза та Р. Сміта (США), П. Джарвіса (Англія), Л. Турса (Польща). Психолого-педагогічні дослідження дорослих здійснювалися К. Ушинським, біля витоків теорії загальної освіти дорослих стояли М. Пирогов і В. Водовозов. Пізніше проблеми педагогіки дорослих та її місце в системі наук спробував розв'язувати Є. Мединський, який вперше виокремив науку і назвав її антропологією – наукою про виховання людини від народження впродовж життя. На сучасному етапі андрагогічні проблеми досліджуються українськими вченими: О. Аніщенко, С. Архіповою, Л. Даниленко, Т. Десятовим, Н. Бідюк, Л. Лук'яновою, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Олійником, Н. Протасовою, В. Пуцовим, С. Сисоевою, Л. Сігаєвою, С. Приймою та ін. У зарубіжній педагогіці проблемами освіти дорослих займалися Дж. Адамс-Вебер, С. Брукфілд, А. Гордон, С. Зміюв, Е. Лідерман, Ш. Меріам, Е. Стаблер, Е. Торндайк.

Ідея провідництва набуває особливого значення як в освітянському, так і в соціальному аспектах, має самобутню історію українського народу і розкривається сучасними українськими вченими, серед яких І. Богданов, В. Крижко, С. Лісаков, С. Клепко, М. Елькін,

Г. Луценко, Т. Гура, О. Фролова, І. Шумілова, І. Кушніренко, М. Окса, Н. Калита, О. Філоненко, В. Чорний. Однак, проблема підготовки андрагогів як провідників в освіті дорослих не стала предметом активних досліджень серед вітчизняних науковців.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз сутності професійної діяльності викладача-андрагога як провідника процесу навчання дорослих.

У Законі України “Про освіту” (2017 р.) освіту дорослих визначено одним із складників системи освіти в Україні. У проекті Концепції розвитку педагогічної освіти зазначено, що заслуговують підтримки зусилля, спрямовані на підготовку педагогічних працівників за новими перспективними професіями, зокрема, “викладач для дорослих учнів (андрагог)” [10]. Потреба в таких фахівцях набула актуальності: адже з їхньою допомогою дорослі зможуть гідно адаптуватися до соціальних і професійних проблем ХХІ ст. Еволюцію системи освіти не слід відокремлювати від інших сфер суспільства, вона має розвиватися в гармонійному взаємозв'язку із суспільством у цілому, беручи на себе роль його провідника” [3, 54].

Якщо слово “педагог” у Стародавній Греції означало дослівно “провідник дитини”, то сьогодні слово “андрагог” (у перекладі з грецької – “andros” – доросла людина, “agein” – вести) означає “провідник дорослої людини”.

Дослідження, проведені групою вчених під керівництвом професора І. Богданова, свідчать, що в арсеналі української мови слово “провідник” було ужитком здавна. Але все, що стосується “проводу” та “провідництва”, починаючи з ужиткової легітимізації цих понять (XVIII-XIX ст.) соціальним оточенням, владою сприймалося як протестне, заколотницьке чи навіть революційне. Мало хто з вітчизняних теоретиків проводу та провідництва мав змогу пропагувати цю ідею на теренах України. У радянські часи ідея проводу теж сприймалась як крамольна і така, що йшла всупереч ідеологічним настановам КПРС [14, 28].

Словник української мови Б. Грінченка визначає основу слова “провідник” – “провід” як “Руководство, предводительство, ведение” [15, 256]. У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” знаходимо: “Провід – організаторська діяльність кого-небудь, чого-небудь. Те саме, що й керівництво. Провідець – те саме, що й проводир. Проводир – те саме, що провідник, те саме, що ватажок; передова людина свого часу, яка користується авторитетом і має вплив на інших; керівник. Провідник – той, хто пропагує які-небудь ідеї, погляди і т. ін. Той, хто реалізує ці ідеї, погляди і т. ін., втілює їх у життя. Організатор, керівник чого-небудь. Той, кому належить провідна, основна роль у чому-небудь. Те саме, що верховод” [2, 625]. В “Практичному словнику синонімів української мови” Святослава Караванського “провід” визначається як керівництво, водійство, верховодство, орудя (робота, хлопоти). Провідник – проводир, керівник, ватажок, вожай (держави), лідер. Провід – це від слова щось “проводити”. А людина, яка знає дорогу

і дає (проводить через себе) цю інформацію іншим людям називається “провідник”. А якщо таких людей декілька, то це “провідники” [9, 295].

У вітчизняних джерелах зафіксовано розповсюджену дефініцію “під проводом”. Загалом це стосується історичного минулого, пов’язаного з протестним (О. Пугачов) чи визвольним рухом народних мас (Северина Наливайка, Семена Палія, Устима Кармелюка, Богдана Хмельницького) [1, 61].

Дослідження вчених свідчать, що поняття “провідник” корелюється з багатьма вживаними словами: вождь, вождь, гуру, зверхник, керівник, керманіч, кошовий, лідер, наставник, начальник, управитель, шеф, отаман, патрон, передовик, подвижник, поводитир, провід, проводар, стакер, ударник, учитель. Слово “провідник” “провідництво” активно вживалося в політичному, соціальному та літературному лексиконі до кінця Другої світової війни. Але потім воно набуло статусу “табу” через те, що ця дефініція активно експлуатувалася ОУН – УПА, які було визнано в документах ЦК КПРС націоналістичними організаціям [14, 30-31].

У сучасній освіті спостерігається необхідність у фахівцях, які знають, як спрямувати дорослу людину на постійний розвиток і самовдосконалення. Компетентна допомога дорослим у навчанні потрібна практично в будь-якому виді діяльності. Отже, затребуваність професії андрагога не тільки актуальна, а й перспективна. Ця потреба в подальшому буде тільки зростати, оскільки молоді необхідні професійні знання і вміння, дорослим – модернізація та адаптація освітнього багажу і соціальних ролей, літні люди відчувають потребу в знаннях і уміннях, характерних для нового періоду життя.

У контексті нашого дослідження та з огляду на перспективи розвитку професії андрагога в Україні виникає необхідність аналізу сутності поняття “андрагог” та розкриття науково-теоретичних засад його професійної діяльності.

Короткий термінологічний словник “Освіта дорослих” Л. Лук’янової та О. Аніщенко визначає андрагога як організатора навчання дорослих, консультанта, співавтора індивідуальної програми навчання, який поєднує у своїй професійній діяльності й інші функції (надає допомогу в поновленні мотивації до навчальної й професійної діяльності, володіє змістом як андрагогічної, так і професійної діяльності тих, хто навчається, методологією андрагогічного супроводу самоосвіти дорослих (цільове підвищення кваліфікації, випереджене навчання основам науково-дослідної роботи, допомога у створенні проектів професійного й особистісного розвитку тощо). Андрагог працює з дорослими в різних напрямках формальної, неформальної, інформальної освіти, “веде” його не тільки до розв’язання конкретних завдань, але й до критичного осмислення реальності, свідомого розширення партнерських зв’язків у цивілізованому суспільстві, діалогу цінностей і культури світового освітнього простору, до толерантності і “конституційного патріотизму” [11, 7]. Г. Сухобська визначає андрагога як професіонала, який виступає соціальним посередником у різних формах взаємодії з дорослими, сприяє залученню дорослих до нових цінностей сучасного світу через

різні види освіти для досягнення соціально значимих цілей [12, 10-11]. За визначенням С. Змейова, андрагоги – це фахівці в галузі навчальної, виховної, реабілітаційної, інформаційно-орієнтаційної та організаційної роботи з дорослими. З іншого боку, андрагоги – це, передусім, фахівці з навчання дорослих людей, які можуть знайти собі застосування у виробничій і соціальній сферах [4, 104]. Т. Сорочан стверджує, що андрагоги – це фахівці, які в закладах післядипломної педагогічної освіти забезпечують професійне зростання педагогічних кадрів (викладачі та методисти), поступово переходять від трансляції ідеологічних установок та репродуктивних способів підвищення кваліфікації до опанування сучасних технологій розвитку професіоналізму [16, 27]. У сучасному розумінні практиків освіти дорослих андрагог – це суб'єкт культури діяльності і взаємодії, носій конкретних знань та інформації, якому необхідний найширший спектр знань і володіння різними вміннями і навичками, включаючи ті, які необхідні публічним людям.

Ми вважаємо, що *андрагог – це провідник навчання дорослих, оскільки він виступає лідером, організатором, керівником навчання дорослих, виконує певні специфічні функції та ролі в суспільстві, що спонукає дорослих мотивовано засвоювати новий досвід пізнання дійсності* [5, 73].

До андрагогів відносять організаторів освіти, у сферу діяльності яких входить проектування нових освітніх структур і видів діяльності педагогів, підвищення їх кваліфікації, підтримка і розвиток інноваційних процесів в освіті. У цей ряд можна поставити інших фахівців, зайнятих у соціальній сфері обслуговування населення протягом досить тривалого часу, які організовують і спрямовують діяльність дорослих людей (працівники соціального забезпечення, служб зайнятості, бібліотекарі, лікарі, юристи та ін). Обгрунтовано вважати андрагогами керівників і управлінців різного рівня практично у всіх професійних сферах, одне із завдань яких – створення умов для розвитку і саморозвитку професійного і особистісного потенціалу працівників організацій і підприємств [12, 12]. На думку деяких фахівців, перспективним є виділення андрагогічного аспекту в діяльності керівників громадських об'єднань. Андрагогічний зміст діяльності цих фахівців визначається “озброєнням” дорослих, з якими вони професійно пов'язані, знаннями, необхідними для того, щоб по-новому інтерпретувати свій досвід, сприяти “пошуку і відкриттю особистісних, професійних і політичних орієнтирів”, знайти способи поліпшення соціального самопочуття (Радивое Кулич, м. Белград).

Таким чином, продуктивний розвиток освіти дорослих, освоєння ними нових просторів пов'язані з розширенням тлумаченням феномену “андрагог”, коли будь-який фахівець, який працює з дорослими, виступає як андрагог.

Розглянемо професійну діяльність андрагога як провідника в процесі навчання дорослих. Слід чітко розмежувати педагогічну й андрагогічну діяльність. Педагогічна діяльність – це особливий вид соціальної діяльності, спрямований на передачу від старших поколінь

молодшим накопиченого людством досвіду і культури, створення умов для їхнього особистісного розвитку [13, 21-22]. У наших попередніх дослідженнях ми представили порівняльну характеристику особливостей навчання дорослих і дітей [7, 63], яка дає підстави стверджувати, що педагогічна діяльність суттєво відрізняється від андрагогічної. На відміну від педагогічної професійна діяльність андрагога полягає в навчанні, консультуванні, наданні соціальної допомоги та виконанні організаційно-управлінських функцій у середовищі дорослих людей, зокрема він:

- 1) організовує та реалізує процес навчання дорослих людей на будь-яких рівнях і у будь-яких сферах неперервної освіти (викладач-андрагог);
- 2) надає допомогу в освітньому процесі, оцінює якість знань, здійснює атестацію андрагогічних кадрів і закладів освіти для дорослих (інспектор, методист, експерт, тьютор);
- 3) здійснює науково-дослідну роботу з проблем освіти дорослих (науковець);
- 4) проводить консультаційну, соціально-реабілітаційну роботу з дорослими з питань виробничої, навчальної, соціальної діяльності, особистого життя (консультант, соціальний працівник, працівник інформаційно-орієнтаційної служби у сфері освітніх послуг);
- 5) здійснює організаційно-управлінську діяльність у закладах освіти, на підприємствах, в організаціях та установах виробничої і соціальної сфер (працівник управлінського апарату) [11, 8].

Об'єктом діяльності андрагога виступають цілком сформовані особистості. Доросла людина має право сама обирати, чому, як і в якій формі вчитися, тому може включитися в освітній процес на стадії планування і брати активну участь в його організації аж до завершення. *Мета* взаємодії з дорослим учнем для андрагога – сприяння соціалізації, адаптації, навчанню та перенавчанню, виховання та перевиховання особистості, а також її самовдосконалення. Діяльність андрагога полягає в здійсненні спільних з дорослими учнями дій щодо психолого-андрагогічної діагностики, планування, створення сприятливих умов для збагачення знань дорослих людей, реалізації, оцінювання і корекції процесу навчання дорослих людей. *Завдання* андрагога, на думку С. Змейова, полягає, перш за все, у тому, щоб надати дорослому учню науково-методичну підтримку, допомогу в реалізації тих переваг, якими володіє доросла людина і в нейтралізації певних негативних явищ, які супроводжують процес становлення особистості дорослої людини. При цьому провідною *функцією* андрагога є організація спільної з дорослим учнем діяльності щодо організації та здійснення процесу навчання. Основні *форми* роботи: індивідуальні, групові. *Методами* роботи андрагога виступають інтерактивні мотиваційні методи навчання, методи самоосвіти, адаптовані до специфіки навчання дорослих.

Специфіка діяльності андрагога полягає в тому, що він виконує різні соціальні ролі або функції, виступаючи провідником навчання для дорослої людини. Слід зазначити, що ролі або функції андрагога визначаються достатньо широко. Більшість дослідників лише натякають на їх характеристику або надають загальну інформацію, з якої можна робити різні висновки щодо її змісту. Зокрема, у науковій літературі

можна знайти такі: вчитель, інструктор, помічник, фасилітатор, консультант, брокер, агент змін, тьютор, коуч, ментор, наставник (Boud and Miller 1998; Johnson 1998). Англійський педагог Пітер Джарвіс зазначає, що педагог для дорослої аудиторії, тобто андрагог, виконує такі ролі по відношенню до осіб, які навчаються: вчитель учителів, менеджер, маркетолог, автор програм і навчальних матеріалів, атестуючий, фасилітатор, помічник, спостерігач, тренер, ментор, радник, адміністратор, контролер; той, хто робить освітню політику.

Т. Сорочан виокремлює провідні функції та ролі андрагогів у закладах післядипломної педагогічної освіти:

1) андрагог-викладач сприяє у виборі доцільної моделі безперервної освіти для кожного педагога, сприяє опануванню професійних компетентностей, надає рекомендації щодо самоосвіти. Функція андрагога-викладача включає не тільки навчальну роботу, але й *тьюторство*. У центрі уваги андрагога-викладача мають бути сучасні технології, методики, методи навчання;

2) андрагог-фасилітатор реалізує на практиці принципи гуманізації, особистісної зорієнтованості всієї системи освіти. Ця функція виявляється у створенні умов, які дозволяють кожному вчителю та керівнику розкрити свій творчий потенціал, вмотивовують розвиток професіоналізму та прагнення до самоосвіти. З таких позицій андрагоги допомагають педагогічним працівникам усвідомити самоцінність та унікальність власного педагогічного досвіду;

3) андрагог-консультант задовольняє індивідуальні професійні запити для вирішення практичних педагогічних завдань, підтримує інноваційну діяльність. Реалізація цієї функції ґрунтується на взаємодії, яка передбачає довіру, спільний аналіз проблеми та пошук шляхів її вирішення. Вирішувати проблеми освітян андрагог може в ході групових занять.

Так, *модерування* – діяльність, спрямована на розкриття потенційних можливостей фахівців. В основі модерування лежить використання спеціальних технологій, які допомагають організувати процес вільної комунікації, обміну думками, судженнями, що підводить учасників до прийняття професійно грамотного рішення за рахунок реалізації внутрішніх можливостей. Модерування не вносить нове, а лише допомагає потенційне зробити актуальним. При цьому індивідуально значиме стає колективним. Функція модератора – допомогти спеціалістам, які навчаються, виявити приховані можливості та нереалізовані вміння.

Супервізія інтегрує можливості модерування та консультування. Супервізія – це, по-перше, професійне консультування і супровід спеціаліста більш досвідченим фахівцем, що виключає формальний контроль і оцінку; по-друге, спосіб створення психологічно комфортних умов для суб'єктів професійної діяльності, по-третє, засіб виправлення професійних помилок.

4) андрагог-експерт аналізує та оцінює діяльності загальноосвітніх

навчальних закладів, експериментальних майданчиків, окремих педагогів, зокрема, у процесі узагальнення досвіду, при проведенні моніторингових досліджень чи атестації;

5) андрагог-методист надає методичну підтримку в умовах вільного вибору різних варіантів навчальних планів, програм, підручників [16, 29-30].

Американський дослідник С. Суанмалі (С. Suanmali) визначив такі показники ефективності діяльності фахівців-андрагогів: допомога у використанні навчальних ресурсів та визначенні навчальних потреб, розвиток здатності брати на себе відповідальність за власне навчання та визначення пріоритетності опанування навчального матеріалу, розвиток здатності приймати самостійні рішення, використання критеріїв оцінювання, сприяння розвитку уміння дорослих виявляти та вирішувати проблеми у відносинах індивідуума та громади, усвідомлення особливостей учасників процесу навчання та своєї ролі як учня, врахування досвіду дорослих учнів, використання моделювання та навчальних контрактів [1, 31-32].

Таким чином, андрагогічна взаємодія як інформаційно-ціннісна за своєю сутністю, по-різному здійснюється в залежності від цілей цієї взаємодії, а також від того, в яких умовах вона здійснюється – у освітньому процесі, соціокультурній діяльності чи в ситуаціях ділового спілкування.

Проведений теоретичний аналіз сутності професійної діяльності андрагога дає нам підстави визначити *андрагогічну діяльність як специфічний вид професійної діяльності викладача, який працює з дорослими, спрямований на задоволення потреб дорослих у теоретико-практичних знаннях і уміннях, підтримку і розвиток їх у навчанні, і реалізується за допомогою виконання інформаційно-освітніх ролей (консультанта, експерта, наставника, гіда, тьютора, тренера, фасилітатора, модератора, помічника, радника тощо) та провідних організаційно-управлінських функцій*. А сам андрагог – це провідник навчання дорослих, оскільки він виступає організатором, керівником навчання дорослих, виконує певні специфічні функції та ролі в суспільстві, що спонукає дорослих засвоювати новий досвід пізнання дійсності.

Таким чином, викладач-андрагог виступає провідником процесу навчання дорослих, оскільки його діяльність спрямовується на:

- психолого-андрагогічну діагностику тих, хто навчається (виявлення особливостей пізнавальної і навчальної діяльності дорослих учнів, індивідуальних параметрів навчання; сприяння стійкої мотивації до навчання; виявлення конкретної життєвої проблеми особистості, яку він вирішує за допомогою навчання; аналіз рівня компетентності і попередньої підготовки; виявлення об'єму і характеру життєвого (побутового, професійного, соціального) досвіду дорослого учня;

- спільне разом з дорослими учнями планування процесу навчання (створення програми навчання, навчального плану, де будуть зафіксовані основні характеристики навчання);

- створення умов реалізації процесу навчання (забезпечення

фізичних умов; науково-методичне забезпечення; створення сприятливої психологічної атмосфери навчання; підтримка мотивації до навчання);

- спільну разом з дорослими учнями реалізацію процесу навчання (організація взаємодії всіх учасників; створення навчальних ситуацій, які активізують навчання; моніторинг навчання; коригування попередньо обраних форм навчальної діяльності);

- оцінювання процесу і результатів навчання (визначення реального рівня навченості; визначення подальших освітніх потреб (реальних, потенційних); формулювання нових цілей навчання; мотивація до самоосвіти);

- корекцію процесу навчання (корекція змісту, джерел, засобів, форм, методів навчання; корекція організації, критеріїв оцінювання).

Сучасний андрагог полегшує особистості пошук себе. А це означає, що він є лідером, здатним повести за собою дорослих учнів, а головне – надати їм можливість для самовдосконалення.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів дослідження проблеми. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у вивченні нових підходів до осмислення діяльності андрагога, дослідженні науково-методичних засад андрагогічної підготовки майбутніх магістрів освіти у закладах вищої освіти.

Література

1. Suanmali C. The Core Concepts of Andragogy / C. Suanmali. – Columbia University Teachers College : ProQuest, 1981. – 160 p.

2. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В.Т. Бусел. – Київ, Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.

3. Журавський В.С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В.С. Журавський, М.З. Згуровський. – К.: ІВЦ "Видавництво Політехніка", 2003. – 195 с.

4. Змеєв С.И. Основы андрагогики: учебное пособие для вузов / С. И. Змеєв. – М.: Флинта: Наука, 1999. – 152 с.

5. Ізбаш С.С. Викладач-андрагог як провідник полікультурної освіти в регіоні / С.С. Ізбаш, Т.В. Андрейчук // Культурне розмаїття й міжкультурна комунікація: збірник есе / за заг. ред. В.В. Молодиченка. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. – 152 с.

6. Ізбаш С.С. Проблема андрагогічної підготовки педагогічного персоналу як викладачів для освіти дорослих / С.С. Ізбаш // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. – 2017. – №1. – 212 с.

7. Ізбаш С.С. Порівняльна характеристика особливостей навчання дорослих і дітей в контексті андрагогічної підготовки майбутніх викладачів / С.С. Ізбаш // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Безлюдний О.І. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ФОРМ Жовий О.О., 2017. – Випуск 15. – 431 с.

8. Історія Української РСР. Підр. для 7–8 кл. восьмирічної школи. За ред. проф. Ф. Лося. – К.: Радянська школа, 1962. – 184 с.

9. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. – 4-те вид., опрацьоване і доповн. Львів: БаК, 2012. – 536 с.

10. Концепція розвитку педагогічної освіти: за станом на 13 бер. 2018 р. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-povtorno-proponuye-dogromadskogo-obgovorennya-proekt-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti-pislya->

доорасування-з-урахуванням-зауважен-і-пропозицій

11. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник / Авт.-упор. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 108 с.

12. Образование взрослых: цели и ценности / Под ред. Г.С. Сухобской, Е.А. Соколовской, Т.В. Шадринной. – СПб.: ИОВ РАО, 2002. – 188 с.

13. Педагогічна майстерність сучасного вчителя: теорія і практика: Підручник за кредитно-модульною технологією навчання для бакалаврів / Бельчева Т.Ф., Ізбаш С.С., Елькін М.В. – Мелітополь: ТОВ "Видавничий будинок ММД", 2012. – 364 с.

14. Провідництво в освіті. Від ідеї до вічності: Колективна монографія / За заг. ред. проф. І. Богданова. Передмова академіка НАПН України В. Андрущенко. – К.: Освіта України, 2017. – 368 с.

15. Словарь української мови. Упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко: в 4-х т. – К.: Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. Том 3. – С. 459.

16. Сорочан Т.М. Професійна діяльність андрагогів: сучасний погляд / Т.М. Сорочан // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №4. – С. 27-32.

References

1.Suanmali, S. (1981). The Core Concepts of Andragogy. – Columbia University Teachers College: ProQuest [in Columbia].

2.Busel, V.T. (2005). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv, Irpin: Perun [in Ukrainian].

3.Zhuravskiy, V.S., & Zghurovskiy, M.Z. (2003). Bolonskyi protses: holovni pryntsyipy vkhodzhennia v Yevropeyskyyi prostir vyshchoi osvity [Bologna process: the main principles of entry into the European space of higher education]. Kyiv: IVTs "Vydavnytstvo Politekhnika".

4.Zmeev, S.Y. (1999). Osnovy andrahohyky: uchebnoe posobyie dlia vuzov [Fundamentals of Andragogy: a textbook for universities]. Moscow: Flynta: Nauka [in Russian].

5.Izbash, S.S. (2016). Vykladach-andrahoh yak providnyk polikulturnoi osvity v rehioni [Teacher-andragog as a leader in multicultural education in the region]. V.V. Molodychenko (Eds.), Kulturne rozmaittia i mizhkulturna komunikatsiia – Cultural diversity and intercultural communication. (pp.71-75). Melitopol: Vyd-vo MDPU im. Bohdana Khmelnytskoho [in Ukrainian].

6.Izbash, S.S. (2017). Problema andrahohichnoi pidhotovky pedahohichnoho personalu yak vykladachiv dlia osvity doroslykh [The problem of andragogical training of pedagogical staff as teachers for adult education]. Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka – Scientific notes Ternopil Volodymyr Hnatiuk of National Pedagogical University, 1, 80-85 [in Ukrainian].

7.Izbash, S.S. (2017). Porivniialna kharakterystyka osoblyvosti navchannia doroslykh i ditei v konteksti andrahohichnoi pidhotovky maibutnikh vykladachiv [Comparative characteristics of the teaching of adults and children in the context of andragogical training of future teachers]. O.I. Bezliudnyi (Eds.), Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny – Collection of scientific works of the Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University, 15, 59-65. Uman: FOP Zhovyi O.O. [in Ukrainian].

8.Los, F. (Eds.). (1962). Istoriia Ukrainkoi RSR [History of the Ukrainian SSR]. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].

9.Karavanskyi, S. (2012). Praktychnyi slovnyk synonimiv ukrainskoi movy [Practical dictionary of synonyms of the Ukrainian language]. (4nd ed., rev.). Lviv: BaK

[in Ukrainian].

10. Kontseptsyia rozvytku pedahohichnoi osvity [Concept of pedagogical education development]. (n.d.). mon.gov.ua. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-povtorno-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-koncepciyi-rozvytku-pedahohichnoi-osviti-pislya-doopracuvannya-z-urahuvannyam-zauvazhen-i-propozicij> [in Ukrainian].

11. Lukianova, L.B., & Anishchenko, O.V. (2014). Osvita doroslykh: korotkyi terminolohichnyi slovnyk [Adult Education: A Short Term Dictionary]. Kyiv: Nizhyn: PP Lysenko M.M. [in Ukrainian].

12. Sukhobskaia, G.S., Sokolovskaia, E.A., & Shadryna T.V. (Eds.). (2002). Obrazovanye vzroslykh: tseli i tsennosti [Adult Education: Goals and Values]. St. Petersburg: IOV RAO [in Russian].

13. Bielcheva, T.F., Izbash, S.S., & Elkin, M.V. (2012). Pedahohichna maisternist suchasnoho vchytelia: teoriia i praktyka [Pedagogical Skill of a Modern Teacher: Theory and Practice]. Melitopol: TOV "Vydavnychi budynok MMD" [in Ukrainian].

14. Bohdanov, I. (Eds.). (2017). Providnytstvo v osviti. Vid idei do vichnosti [Leadership in education. From idea to eternity]. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].

15. Hrinchenko, B. (Eds.). (1958). Slovar ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. (Vols. 1-4). Kyiv: Vyd-vo Akademii nauk Ukrainkoi RSR [in Ukrainian].

16. Sorochan, T.M. (2008). Profesiina dialnist andrahohiv: suchasnyi pohliad [Professional activity of andragogues: modern look]. Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii – Director of school, lyceum, gymnasium, 4, 27-32 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті аналізується сутність професійної діяльності андрагога як диригента процесу навчання дорослих. Відзначено, що ідея лідерства набуває особливого значення як в освітніх, так і соціальних аспектах і має оригінальну історію українського народу. Встановлено, що вивчення сутності лідерства у сфері освіти дорослих має велике значення для української системи освіти, оскільки підготовка професійних андрагогів як лідерів сприяє формуванню конкурентних компетентностей у фахівців. Автор пропонує власне визначення поняття “андрагог” і доводить, що сучасний андрагог виступає лідером, організатором, керівником навчання дорослих, виконує певні функції та ролі в суспільстві, що спонукає дорослих мотивовано засвоювати новий досвід пізнання дійсності. Андрагогічна діяльність у статті визначається як специфічний вид професійної діяльності педагога, що працює з дорослими і спрямований на задоволення їх потреб у теоретичних та практичних знаннях та навичках, підтримці та розвитку в освіті та реалізується за допомогою виконання інформаційно-освітніх ролей (консультанта, експерта, наставника, гіда, тьютора, тренера, фасилітатора, модератора, помічника, радника тощо) й провідних організаційно-управлінських функцій. Діяльність андрагога – тренувати, консультувати, надавати соціальну допомогу та виконувати організаційні та управлінські функції в освітньому середовищі дорослих. У статті зазначається, що андрагог здатний повести за собою дорослих учнів, а головне – надати їм можливості для самовдосконалення. Доведено, що андрагог виступає провідником процесу навчання дорослих, оскільки його діяльність спрямована на психолого-андрагогічну діагностику тих, хто навчається; спільне планування з дорослими учнями освітнього процесу; створення умов для його реалізації; загальне впровадження; оцінювання процесу та результатів навчання; формулювання нових цілей навчання; корекцію. Андрагог полегшує особистості пошук себе.

Ключові слова: провідник, андрагог, андрагогічна діяльність, навчання дорослих, неформальна освіта, освіта впродовж життя.